

13. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (від 25 квітня 2019 року № 2704-VIII; набув чинності 16 липня 2019 року). URL: <https://zakon.rada.gov.ua> 27...
- Закон України «Про освіту» (від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII; редакція від редакція від 24.09.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua> 21...
15. Закон України «Про охорону дитинства» (від 26 квітня 2001 року № 2402-III). URL: <https://zakon.rada.gov.ua> 24...
16. Закон України «Про повну загальну середню освіту» (від 16 січня 2020 року № 463-IX; редакція від 01.07.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua> 46...
17. Закон України «Про позашкільну освіту» (від 22 червня 2000 року № 1841-III). URL: <https://zakon.rada.gov.ua> 18...
18. Закон України «Про професійно-технічну освіту» (від 10 лютого 1998 року № 103/98-ВР). URL: <https://zakon.rada.gov.ua> 98...
19. Закон України «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин» (від 15 травня 2003 року № 802-IV). URL: <https://zakon.rada.gov.ua> 80...
20. Закон України «Про ратифікацію Рамкової конвенції Ради Європи про захист національних меншин» (від 9 грудня 1997 року № 703/97-ВР). URL: <https://zakon.rada.gov.ua> 97...
21. Закон України «Про фахову передвищу освіту» (від 6 червня 2019 року № 2745). URL: <https://zakon.rada.gov.ua> 27...

Світлана Шевченко,
*кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник відділу історії та філософії освіти
Інституту педагогіки НАПН України
e-mail: shevchenko_s_n@ukr.net*

ГУМАНІСТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК ЧАСТИНА НАЦІОНАЛЬНОЇ ФІЛОСОФСЬКО-ОСВІТНЬОЇ ІДЕЇ СЕРЕДИНИ ХХ СТОЛІТТЯ

Напрямами державної політики в галузі виховання стали принципи гуманістичної педагогіки, сформульовані в Законах України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про дошкільну освіту», «Про позашкільну освіту», «Про професійно-технічну освіту», Національній доктрині розвитку

освіти у XXI столітті, Національній програмі виховання дітей і учнівської молоді в Україні, Конвенції ООН про права дитини.

Національна програма виховання дітей і учнівської молоді в Україні є важливою і дієвою науковою основою реалізації державної політики у сфері освіти; вона визначає стратегію виховання підростаючого покоління в умовах становлення громадянського суспільства в незалежній Україні. Програму спрямовано на реалізацію соціальної функції виховання – забезпечення наступності духовного і морального досвіду поколінь, підготовки особистості до успішної життєдіяльності.

XX століття створило передумови постійної загрози цивілізаційних конфліктів, що приймають форму світових війн. Основою цих конфліктів є класові, расові ідеї, ідеї цивілізаційної несумісності. Затвердження на історичній арені нацистських рухів, як відомо, було нерозривно пов'язано з відкиданням універсальних принципів рівності, людяності і толерантності[1]. І звертаючись до історії становлення і розвитку ідеї гуманізму, не можна обминути таку яскраву і незвичайну постать в історії України, як філософ Г.С.Сковорода. Гуманістичні, толерантні ідеї сповідували передусім українські письменники XIX-XX ст., які наполегливо проводили думки про національні та загальнолюдські цінності-взаєморозуміння, терпимість, щастя, добро, гуманізм. Т.Г.Шевченко виділяв добро, вірив в перемогу над злом, тиранією. Істинним гуманізмом пронизана творчість Л. Українки, Б. Лепкого, В. Стуса, В. Симоненка та П.Куліша публіцистична і педагогічна спадщина Б. Грінченка, В. Сухомлинського[4, с. 76]. Ідеї становлення культур і принципи толерантності досліджували філософи, культурологи, політологи, педагоги у XX ст.: М.Біхтін, І.Франко, П. Флорентійський, В.Біблер.

У зв'язку з науково-технічною революцією та стрімким розвитком науки на початку та впродовж XX ст., ідеї гуманізму в постмодернізмі отримали новий розвиток: необхідність створення ідеала, відновлення віри у сенс людського буття. Люди власною працею створили те, про що й не могли мріяти зовсім недавно: лікування здавалося б смертельних хвороб, освоєння неба,

польоти у космос, мережа Інтернет, бездротовий зв'язок та ін. Але в той же час люди почали забувати про ідеали, цінності миру, моральні цінності, що в свою чергу призвело до втрати людиною фундаменту свого буття. Ідеї гуманізму найбільшого розквіту отримали в епоху Відродження, коли людину вважали найвищою цінністю у світі, і вона мала право всебічно розвиватися. Але зараз, дещо на новому рівні, інтерес до них посилюється знову. Він обумовлений зміненими умовами життя та саморозвитку суспільства, які вбачаються в зростанні значення науки і освіти, виховання, у свободі вибору людиною свого власного погляду на життя, у підвищенні ролі духовної культури та формуванні нових типів міжособистісних і соціальних відносин. Існування в світі деструктивних сил, в першу чергу війни, міжнародного тероризму, націоналістичного і релігійного фанатизму, наявність ядерної та бактеріологічної зброї не зменшує, а тільки посилює значення гуманізму, який бере на себе відповідальність за продовження в нових формах і новими засобами реалізації великого проекту Відродження, невіддільне від науки, демократії та захисту прав людини. Гуманізм другої половини ХХ – початку ХХІ ст. – найпотужніший напрямок в культурі і способі життя найбільш цивілізованих країн світу, що здобула відмінні риси, що не дозволяють монополізувати його окремими політичними та релігійними рухами сучасної культури. За пройдений час між епохою Відродження та сьогоднішнім, людство зазнало багато втрат і невдач, пережило дві Світові війни, голокост, чуму та багато інших потрясінь. Це призвело, що людство стало більше цінувати своє життя, кожного індивіда, ближнього, не кожної людини окремо, а людства в цілому[2].

У ХХ – на початку ХХІ ст. насильство і толерантність як тенденції розвитку сучасного суспільства набули серйозного розвитку і перетерпіли істотну еволюцію, оскільки соціальні перетворення та технологічні нововведення, що лежать в основі глобалізації економіки та інформатизації, наклали відбиток на характер актів насильства, тактику їх здійснення, методи протидії ним. Цю трансформацію пов'язують із процесом глобалізації, який

оголив багато суперечностей цивілізації, зробив очевидною несправедливість устрою світу і перш за все у царині розподілу матеріальних благ. Посилення технологічних, економічних зв'язків різних регіонів планети, постійне зростання руйнівної сили сучасної зброї, досягнення у сфері інформаційних відносин – все це призвело до того, що суспільство зіткнулося із насильством, яке набуло нових небезпечних форм, що є результатом своєрідного зрощення політики, економіки і корупції як наслідку панування впродовж тривалого часу антикультури мілітаризму. Майже до 90-х рр. ХХ ст. розуміння боротьби з агресивними проявами насильства, зводилося до їх одностайного етичного та політичного засудження. Але зараз потрібні скоординовані практичні дії, що вимагають, більш серйозних та об'єктивних теоретичних розробок. Існує тенденція зростання кількості проявів різних форм і видів насильства у всьому світі при збереженні низького рівня боротьби з ним. Додаткові перешкоди на шляху створення практично значущого механізму регулювання боротьби з агресивними формами насильства на всіх рівнях їх прояву створює відсутність теоретичного розмежування понять агресії і насильства, терпимості і толерантності[3].

Проблеми, з яким стикається сучасна школа і які стають перед педагогом – це ускладнення міжетнічних відносин, розшарування населення, нетерпимість до людини іншої віри, поглядів тощо. Багато ознак (соціальних, політичних, ідеологічних, релігійних, етнічних та інших) розділяють громадян на групи зі своїми інтересами, уявленнями про своє оточення. Це віддзеркалюється в освітніх колективах учнів, тому що вони живуть у багатонаціональному суспільстві. Відмінність систем цінностей та принципів часто є джерелом конфліктних ситуацій. Безперечно, що посилення українознавчого фактора у підготовці педагогічних кадрів об'єднує його в умовах поліетнічності і полікультурності, створює новий соціокультурний простір, спрямований на загальний інтелектуальний, професійний, громадський розвиток нових поколінь громадян.

Література

1. Історія української літератури ХХ століття: У 2 кн. Кн.2: Друга половина ХХ ст. Підручник / За ред. В. Г. Дончика. Київ: Либідь, 1998.
2. Діалектика художнього пошуку. Літературний процес 60-80-х років. Київ: Наук. думка, 1989. 320 с.
3. Пахльовська О. Українські шістдесятники: філософія бунту. Сучасність. 2000. № 4. С. 65-84.
4. Шевченко С.М. Національні ідеї у творчості Пантелеймона Куліша. *Україно моя вишивана : етнокультурний та освітньо-виховний потенціал української вишиванки* : зб. тез III Міжнародної онлайн-конференції, 19 травня 2022 р. / за заг. ред. Н. Богданець-Білоskalенко (електронне видання). Київ : Педагогічна думка, 2022. С.76-78.URL: <https://sites.google.com/view/vyshyvanka2022/%D0%B7%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA-%D1%82%D0%B5%D0%B7-%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%97?authuser=0>

Антоніна Шевчук,
*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри дошкільної та початкової освіти,
Ізмаїльський державний гуманітарний університет, Україна
e-mail: shevchuk.tonya@gmail.com*

ВПЛИВ МИСТЕЦТВА УКРАЇНСЬКОЇ ВИШИВАНКИ НА ПОДОЛАННЯ НАСЛІДКІВ КУЛЬТУРНОЇ ТРАВМИ

Поняття «культурна травма» трактується дослідниками як значущі зміни у соціальному житті, що закарбовуються в національній свідомості та ідентичності. Концепція соціальних змін польського дослідника ПйотраШтомпка дає підстави віднести до культурної травми низку травматичних подій останньої чверті ХХ і першої чверті ХХІ століття. Чорнобильська катастрофа. Посткомуністичні руйнації в новоутвореній державі. Громадянські протистояння антиукраїнським намірам під час Революції гідності. Захоплення Криму ворожою державою. Повномасштабна війна з РФ від 24 лютого 2022 року. Кілька поколінь зазнали глибоких психічних, світоглядних, фізичних травмувань. Маємо наслідки деструктивного